

נצבים

מהמאורעות העתידיים לבוא על עם ישראל, ואשר ע"כ נאמר בהם "הברכה" (ודוקא לפני תיבת "הקללה") כי כן יהי' (והי') בסדר המאורעות של בני"ב בבוואם לא"י: דהימים הראשונים יהיו ימי ברכה וטוב לבני ישראל, ולאחר זמן, כשיחטאו, יבוא עליהם היפך הטוב.

(א) סיפור העתידות בא להלן בפ' וילך' (ב) הכתובים דלהלן מפורש שזה סיפור המאורעות העתידיים לבוא לאחר בואם לא"י — לא נזכר שם מענין הברכה והטוב!

ובכלל: הסברא נותנת שקבלת הטוב בעתיד אינו דבר הבא ונאמר למפרע בדרך נבואה — זהטעם: כי הרי זהו דבר התלוי בבחירתו של האדם. וכמפורש בספ"פ "נתתי לפניך היום את החיים גוי' ובחרת בחיים גוי'", וכן מבואר בר"פ ראה (שהתלמיד למדו כבר) "את הברכה אשר תשמעו והקללה אם לא תשמעו וגוי'". ובפ' וילך — אמר משה אח"כ: כי אנכי ידעתי את מריך גוי' שעפ"י מובנת הודאות דוקם חנה.

ולפי"ז מבואר בנוד"ד, שאין כוונת הכתובים לספר עתידות, אלא שבאים להעיד ולהודיע שבאם לא ילכו בני"ב (בבחירתם) בדרכי ה' ואשר בגלל זה יבואו עליהם "הדברים" הלא-טובים — הנה עי"ז עצמו יתעוררו לשוב

א. "והי' כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה והשובות אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך גוי' ושבת עד ה"א גוי' בכל לבבך ובכל נפשך".¹

והנה בהמשך הפרשה מובן, שהמכוון בפסוקים הוא שבסופו של דבר ישוב כל אחד מבני"ב בתשובה שלימה לה': היינו שגם מי שעבר על דרכי ה' וכו', הנה עי"ז ישובאו עליו "כל הדברים האלה גוי' הקללה" יתעורר להשיב אל לבו עד שיגיע ל"ושבת עד ה' אלקיך גוי'".

אמנם לפי"ז צ"ל משי"כ "והי' כי יבואו עליך וגוי' הברכה": דהתינה בדבר שהוא היפך הטוב, הוא גורם לשבירת הלב וכו' ומובן שזהו סיבה להתעוררות תשובה: אבל איך יתעורר בתשובה ע"י שתבוא עליו "הברכה"? ומכיון שזה קשה גם בלימוד לפי "פשוטו של מקרא", הרי יש בזה עוד תמי' נוספת: מדוע אין שום רמז לקושי' זו וישובה בפ' רש"י, שענינו ליישב ולבאר כל דבר הקשה והדרוש ביאור ב"פשוטו של מקרא"? וע"כ צ"ל דזה גופא הוכחה שלפי "פשוטו של מקרא" אין מקום לקושיא זו מעיקרא.

והנה א"א לפרש את הכתובים האלו שהם דברי עתידות², בדרך נבואה.

(1) פרשנו ל, אב.

(2) וכפושת הש"ך (עה"ת) והאזה"ח על אתר.

(3) ועי' פי' הרמב"ן כאן.

(4) לא, טז ואילך.

(5) ל, טו.

מצווה להעשירו, למה היא חייב לתת לו גם "אפי" סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו" שזהו בגדר עשירות (ובפרט ע"פ הדיוק "לרכוב עליו" "לרוץ לפניו" (אף שאין זה — לעבודת שדהו (פרנסתו) וכיו"ב)? נכון שזוהי דרשת חז"ל בגמרא — אבל מניין לו לרש"י לפרש ילפותא זו לפי "פשוטו של מקרא"?

אלא: נאמר בכתוב "די מחסורו", "אשר יחסר לו" הרי מזה גופא מובן שאם הוא דבר החסר לו, אין זה ענין של עשירות בשבילו אלא דבר הכרחי, (אף שלגבי מי שלא הורגל בדבר היו בחי' עשירות) — ולכן חייבים לתת לו גם "סוס לרכוב וכו'".

מכ"ז מובן שגם לפי "פשוטו של מקרא" מבואר הטעם למה נאמרה "הברכה" בכתוב, כי בה וע"י מוסבר הדבר איך שרגש "הקללה" מביא לידי תשובה שלימה עד ל"בכל לבבך ובכל נפשך": כשה"קללה" מורגשת בכל עצמה, דהיינו ע"י שקדמה "הברכה", אז בכוחה לעורר גם התשובה בכל מעלתה ותוקפה — "בכל לבבך וגו'".

ג. אמנם לפי"ז צ"ל: כוונת הכתוב לבאר שהקב"ה יסבב הסיבות עד שכל אחד ואחד מבני יעשה תשובה — ולכאורה, הדגשה זו (ששלימות התשובה תלוי' בתנאי של הקדמת ה"ברכה" לפני ה"קללה"), שוללת את האפשרויות של תשובה שלימה במי ש"הקללה" היא אצלו בלי הקדמת ה"ברכה", היפך כוונת הכתוב הנ"ל.

והביאור בזה: בתחילת פ' ראה כתוב "ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה, את הברכה אשר תשמעו אל

בתשובה שלימה. אבל א"כ הדרא קושי' הנ"ל לדוכתא: מה ענינה של "הברכה" להתעוררות תשובה, וכנ"ל?

ב. והביאור: בפרשה זו מבאר, כנ"ל דהרגש הצער מ"הקללה" היא שתעורר את החוטא לשוב בתשובה, וכפי שמסיים הכתוב — לתשובה נעלית כזו שהיא "בכל לבבך ובכל נפשך". והשכל הפשוט מחייב, שכשם שהתשובה היא באופן נעלה ביותר, עד שחודרת תוך פנימיות לבבו ונפשו — כמו"כ מחויבת להיות גם סיבתה, הרגש הצער של "הקללה", דהיינו שגם הרגשת הצער הוא באופן המכאיב ביותר מכפי הרגיל (ע"י "הקללה" איוזו שהיא).

ומבאר הכתוב: "כי יבואו עליך כל הדברים האלה הברכה והקללה" — המובן בזה: שכל דברי (פרטי) "הקללה" יבואו לאחר שבאו קודם לה כל פרטי "הברכה" — ומטבע בני"א שדבר לא טוב הבא עליהם לאחר שקדמו דבר טוב או נרגש ובולט חסרונו של הלא טוב הרבה יותר הן בכמות והן באיכות (מאילו לא קדמו הטוב). וכידוע, שעשיר שנתהפך עליו הגלגל ונעשה עני, הרי צערו גדול פי כמה ממי שהוא עני מעודו. ונוסף ע"ז שזהו בפשטות גם "לבן חמש למקרא", הנה מובן הוא גם בפירש"י שזפנ"י פרשה זו:

בפ' ראה עה"פ "די מחסורו אשר יחסר לו" פי' רש"י "די מחסורו — ואי אתה מצווה להעשירו; אשר יחסר לו — אפי' סוס לרכוב עליו ועבד לרוץ לפניו". ולכאורה, מכיון ש"אין אתה

נמצא דענין המבואר בפרשתנו ש"כל הדברים האלה (של) הברכה (ושל) והקללה (אח"כ)" מביאים לידי תשובה שלימה "בכל לבבך ובכל נפשך" הרי"ו ענין השייך לכא"א מ"ש.

ד. ובענין הנ"ל אנו רואים דבר נפלא (השייך בפרט בזמן שקודם ר"ה — "יומא דדינא רבא"):

הקב"ה הבטיח לתת לכל אר"א מבני את "הברכה" מבלי הבט על מצבו — אלא שמוסיף שהברכה התקיים אצלו "ע"מ אשר תשמעו".

והטעם כמובן: מכיון שכא"א מבני הוא בן אברהם יצחק ויעקב, ובני הם "בני מלכים" ויתירה מזו: "מלכים", הרי הם ראויים שינתן להם הכל בשלימות.

וכמבואר בב"מ⁹ בענין פסיקת מוונות לפועל ישראל: "אפילו אם אתה עושה להם סעודת שלמה בשעתו לא יצא ידי חובתך עמהם שהן בני אברהם יצחק ויעקב", והרי "מה שמצוה לישראל לעשות הוא עושה".

ובודאי יקיים כא"א אח"כ את התנאי

מצות ה' וגו'". ומפרש רש"י: אשר תשמעו "על מנת אשר תשמעו". שבפשטות כוונתו לתרץ מה שאמר הכתוב "אשר תשמעו" — שה"ז תנאי הול"ל "אם תשמעו" (כמ"ש להלן — "אם לא תשמעו"), כי ה"ז תלוי בבחירת האדם. ובכ"ז פירש"י ע"מ (ולא א"א) — דמהאי טעמא גופא ששינה הכתוב מרישא (אשר) לסיפא (אם) ההכרח לומר שאין פירושו של "אשר תשמעו" במובנו של "אם" (תשמעו)⁵.

וההפרש בין "ע"מ" ל"אם" הוא בפשטות: הלשון "אם" פירושה: תנאי המחייב את קיומו קודם לדבר הניתן על ידו — אם יקיים את הענין הדרוש אז יותן לו שכרו (הברכה). ואמנם כן הוא בנוד"ד בנוגע להיפך הברכה: ש"אם לא תשמעו אל מצות ה' וגו'" אז (ולאחר זה) תבוא הקללה. "ע"מ" פירושו שהדבר ניתן מיד, אלא שנתניה זו היא ע"מ — בתנאי שיעשה דבר פלוני, וכן הוא בנוד"ד בענין הברכה: הקב"ה נותן לבני "הברכה", וכדי שתתקיים אצלם ברכה זו בא התנאי "אשר תשמעו".

לפי"ז נמצא דאין לך אדם מישראל שלא קיבל את הברכה; דגם מי שחטא ופגם ועבר את הדרך ונעזש ע"ז לאחר שחטא בדבר שהוא היפך הברכה, הרי בכ"ז היתה "הברכה" בתחילה, אלא שלאח"כ כשלא קיים את התנאי (לשמור את התומ"צ) בא היפך הברכה.

(7) וכפ"י רש"י.

(8) אף שיש מקומות שפירושו כך, כפירש"י ויחי מה' ו — (וכפ"י הש"ח).

(9) וב"ינה של תורה" שבפירש"י י"ל דהא דאינו מוסיף "בכל מאדך" כב"ואהבת את ה' א"א — אף שכונתו לומר שיגיע לזרע הכי עליונה בתשובה — כי כל תנועת התשובה היא: יציאה מהגבלותיו, כל ענינה הוא בבחי' "בכל מאדך"; ובא הכתוב להוסיף שתחדור תוך כוחותיו הפנימיים "בכל לבבך ובכל נפשך".

(10) שבת סז, א. ושי"ג זח"א כז, ב.

(11) ברכות ט, ב. הקדמת תקו"ו (א, ב).

וראה שבת (נט, ב).

(12) פג"א.

(13) שמור ס"ל, ט.

באופן של יו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת, ומבואר באגה"ת¹⁵ ששבת אותיות תשב, ועבודתו היא בחי' תשו"ע שהיא בשמחה רבה¹⁶.

(משיחת ש"פ נצו"י תשל"ב)

„אשר תשמעו אל מצות ה' א". ותתקיים אצלו „הברכה" בקביעות — ותשובתו תהי' לא על חטאים וכו', כ"א בבחי' „והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה"¹⁷, בחי' תשו"ע — ובשמחה ובטוב לבב.

ובפרט בקביעות דשנה זו שהיא

(15) פ"י.

(16) אגה"ת פי"א.

(14) לקו"ת ר"פ האזינו.

ר א ש ה ש נ ה

מקדשין ע"פ הראי"י, וכפי המבואר שם, ש"בב' ימים של ר"ה הוא עליית העולמות — ביום א' הוא בחי' פנימיות וים ב' הוא בחי' חיצוניות. הרי מובן מזה שב' ימים דר"ה הם ענין אחד — עליית העולמות, אלא שבענין זה גופא ישנם ב' פרטים.⁵ והנה שייכות זו של יום ב' דר"ה (ליום הראשון ו) לעצם ענינו של ר"ה, ניכרת ומתבטאת ביתר שאת בקביעות דשנה זו * כשי"ט של ר"ה חל להיות בשבת, כדלקמן.

ב. והנה בתפילת ר"ה אנו אומרים „זה היום תחלת מעשיך” — דמזה שנאמר „מעשיך” (ל' רבים) מובן, ש„זה היום” אינו רק „תחילה” לבריאתו הפרטית של האדם, שנברא בר"ה, אלא שהוא „תחילת” כל מעשיו של הקב"ה — גם אלו שנבראו בחמשת הימים שקדמו לבריאת האדם, וכמבואר בארוכה בדירושי ר"ה.

(4) ראה גם שו"ע אדה"י שם ס"ד: „בזמן קידוש החודש ע"פ הראי"י והיו עושין ב' יו"ט של ר"ה אף בא"י והיו עושין אותו כיום אחד ארון וקדושה אחת עליהן. וראה רמב"ם הל' קדושה פ"ה ה"ז, וראה ירוש' עירובין פ"ג ה"ט: בשני יו"ט של ר"ה שזן מתקנת נביאים הראשונים.

(5) ומה שבזמן שביהמקדש הי קיים לפעמים היו ר"ה יום אחד, היינו לפי ש.קודם החורבן הי כח בדינו לעלות. . . ביום אחד אך עתה אחר החורבן בהכרח לעשות ב' ימים כמ"ש בזה"ר (פעי"ח ש' ר"ה ספ"ד. ש' הכתובות ענין ר"ה ד"ב, וראה אזה"ת בשלח ע' תקעו. וראה לקו"ת שמע"צ (צב, ג) ודרמ"צ (קיד, א) מאור נערב להרמ"ק — לענין יו"ט שני של גלויות.

א. יו"ט שני של ר"ה חלוק מיו"ט שני של שאר היר"ט בשייכותו (ליו"ט ראשון ו) לעצם תוכנו וענינו של החג, וכמובן מההלכה למעשה (שבה משתווין כל ישראל!) שהגולד והנחלב ביום א' דר"ה אסור גם ביום ב' דר"ה (משא"כ בשאר יו"ט שני שמותר ממ"נ). והטעם בזה הוא לפי שב' ימים דר"ה הם כיום אחד ארוך.¹

ובפרט לפי פנימיות הענינים — דאי' בלקו"ת² עה"פ „יחינו מיומיים”, „יומיים הם ב' ימים של ר"ה כי ר"ה לעולם ב' ימים אפי' בזמן שהיו

(1) דתורה אחת לכולנה, משא"כ בלימוד פד"ס התורה (אף שגם בהם מבוארים כמה ענינים בהבדל שבין יום ב' דר"ה לשאר יו"ט הרי) יש בזה מ"ס פנים * וע' פנים וכו' ובכ"י האר"י"ל (שער הגלגולים הקדמה יו, וכ"כ בש' רוה"ק בענין היחודים על קברי הצדיקים הקדמה ג (קח, ב), לקו"ת מהרח"ן ולה"ה שבסוף שער מאמרי רז"ל להאר"י"ל) ומכיון שישנם ששים ריבוא נשמות ישנם ששים רבוא פירושים, הן בפשט והן ברמז ובדרוש ובסוד. והטעם בזה הוא: הלכה הוא מבחי' הוי', כמדו"ל (סנה' צג, ב) „הוי' עמו — שהלכה כמותו בכל מקום”, שהוא אחדות הפשוטה, משא"כ בחי' אלקים הוא ל' רבים, ולכן בהשקו"ט וכו' אלו ואלו דא"ח (עירובין יג, ב) נתי' בדי"ה אמר ה', ודי"ה כל השונה הלכות, תרס"ז). והרי מקור נש"י הוא כמשי"נ חלק הוי' עמו, וכמבואר בתניא (פרק לב) שכל ישראל הגה בשרשן כולן מתאמוות ואב אחד לכולנה.

(2) שו"ע אדה"י סי' תר, סי"ב.

(3) ר"ה סג, ב.

(*) מדרש תהלים ז' ח' יב, ז' זח"ב טו, ב' כג, א' ועוד.